

ภาษาไทย: ความจำเป็นต่อการเรียนรู้ และการศึกษาทางศิลปศาสตร์

เสาวณิต จุลวงศ์

---

¹ บทความนี้ปรับมาจากส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษา
ศิลปศาสตร์ (Liberal Arts Education) ในสถาบันอุดมศึกษาไทย (2553) ของสำนักงานเลขาธิการสภาการ
ศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

บทคัดย่อ

วิชาภาษาไทยเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นับได้ว่าได้รับความสำคัญในระดับนโยบายการศึกษาของไทย แต่ในความเป็นจริง สาขาวิชาต่าง ๆ กลับเห็นว่าวิชาภาษาไทยมีความสำคัญน้อย บทความนี้มุ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของวิชาภาษาไทยในฐานะของพื้นฐานการเรียนรู้และการศึกษาทางศิลปศาสตร์ และชี้ให้เห็นปัญหา รวมถึงเสนอข้อเสนอนำในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย พื้นฐาน ทั้งในด้านเนื้อหาวิชา ผู้เรียนผู้สอน วิธีการเรียนการสอน และนโยบายการบริหาร

Abstract

Thai language as a course of general education seems to be important to Thai undergraduate education policy. However, in practice, it is often discarded because it is deemed as not useful in an undergraduate curriculum. This article proposes to explore the status of Thai language as a part of liberal arts education, to resurrect the significance of Thai language as the basis of learning and studying, and also to give some suggestions on the problems of learning and studying the Thai language.

บทนำ : ความเปลี่ยนแปลงของวิถีการเรียนรู้ในสังคมไทย

สังคมไทยกำลังอยู่ในกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ความเปลี่ยนแปลงนี้นอกจากจะส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปแล้วยังส่งผลสำคัญต่อวิถีการศึกษาหาความรู้ในสังคมไทย กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 ได้แสดงการวิเคราะห์ถึงปัจจัยในอนาคตที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อการศึกษา และเสนอประเด็นเชิงนโยบายเพื่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งอาจนำมาอภิปรายถึงความจำเป็นในการศึกษาภาษาไทยในกระบวนการเรียนรู้แบบศิลปศาสตร์ผ่านการจัดการศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไป

ปัจจัยในอนาคตที่คาดว่าจะส่งผลต่อการอุดมศึกษาของไทย และวิชาภาษาไทยน่าจะเข้ามามีส่วนในการพัฒนาบุคคลเพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือภาวะโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่สำคัญคือการศึกษาเรียนรู้ที่มีได้อิงอยู่กับสถานที่อีกต่อไป แต่เกิดการเคลื่อนย้ายหรือแสวงหาความรู้ผ่านเครือข่ายการสื่อสารอินเทอร์เน็ต ในสภาพการณ์เช่นนี้ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2537, อ้างถึงใน เสริมศรี ไชยสร, สุรพล บัวพิมพ์, และ สุนทรี คนเที่ยง, 2543: 7-8) เห็นว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ ผลกระทบที่มีต่อมหาวิทยาลัยและวิถีการเรียนรู้ของสังคมไทยคือ “การเรียนการสอนจะอยู่นอกห้องเรียนมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ ผู้เรียนผู้สอนจะมีสถานภาพเปลี่ยนไป ไม่ติดอยู่กับสถาบัน [และ] ระยะเวลา” เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารจะเชื่อมเวลาและสถานที่ให้ใกล้กัน การเรียนรู้โดยมีผู้สอนจะปรับเปลี่ยนเป็นการเรียนรู้โดยตรงของผู้เรียน หรือผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง เนื่องจากในปัจจุบันรวมถึงอนาคต ปัจเจกบุคคลจะมีความสามารถในการเข้าถึงสื่อและ

เลือกสรรสื่อด้วยตัวเอง ทำให้เกิด ‘กระบวนการกล่อมเกลادنเอง (self-actualization)’ แทน ‘การกล่อมเกลาทงสังคม (socialization)’ ในด้านนโยบาย การศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องมีการปรับตัวเพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงในสภาวะการณ์ปัจจุบันควบคู่ไปกับการรักษาอุดมการณ์และมาตรฐานการจัดการศึกษา ในรายงานการวิจัยหลักเกณฑ์และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในระดับปริญญาตรี (เสริมศรี ไชยศร, สุรพล บัวพิมพ์, และสุนทรี คนเที่ยง, 2543) สรุปว่าภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา คือ “การพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะที่สำคัญทางวิชาการ มีศักยภาพที่จะรู้จักเลือกและปฏิบัติอาชีพ มีศักยภาพที่จะแสดงความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองที่ดีในสังคม สามารถสร้างสรรค์เพิ่มพูนความคิดและพัฒนาศักยภาพของตนเอง” และจุดมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิตแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ จุดมุ่งหมายเพื่อตัวผู้เรียนเองและเพื่อสังคม ทั้งนี้ในการผลิตบัณฑิตโดยมีจุดมุ่งหมายที่ตัวผู้เรียนเองคือเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนพัฒนาตนในด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และจิตใจ และด้านศักยภาพในการทำงาน โดยมีเป้าหมายแบ่งเป็น 2 ระดับ ระดับแรกคือเป้าหมายในการพัฒนาบัณฑิตทุกคนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตระดับปริญญาตรี และระดับที่สองคือระดับเฉพาะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ กล่าวเฉพาะเป้าหมายระดับแรกนั้น นโยบายสำคัญคือการจัดการศึกษาแบบวิชาพื้นฐานทั่วไป

การศึกษาแบบวิชาพื้นฐานทั่วไปคือการศึกษาที่พัฒนาบุคคลให้มีความเป็นบัณฑิตหรือเป็นปัญญาชนตามเป้าหมายระดับแรก รายวิชาต่างๆ ที่ประกอบเป็นหลักสูตรวิชาพื้นฐานมุ่งเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในเรื่องที่จำเป็นต่อการพัฒนาชีวิตและสังคมซึ่งควรจะต้องเป็น “ระดับที่มีความลึกซึ้งมากกว่าในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน [คือระดับประถมและมัธยมศึกษา]” ทักษะที่สำคัญด้านหนึ่งที่เป็นคือทักษะการเรียนรู้และการสื่อสาร (learning and communication skills) ได้แก่

(1) ความสามารถในการใช้ภาษา (language skills) คือ ความสามารถในการอ่านและการเขียน การรู้จักฟังคนอื่น การรู้จักแลกเปลี่ยนความคิด และการคิดร่วมกัน และการนำเสนอความคิดหรือผลงาน

(2) ความสามารถในการแสวงหาความจริงทั้งในเรื่องของมนุษย์และเรื่องของวิทยาศาสตร์ด้านต่างๆ (truth-seeking skills) ได้แก่ ความสามารถในการใช้แหล่งข้อมูลหรือแหล่งวิทยาการ และความสามารถในการค้นคว้าวิจัย

(3) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (computer literacy) ความสามารถเรียนรู้ทำงานอย่างอิสระ (independent learning) ความสามารถทำงานเป็นทีม (team work) ความสามารถจัดการเวลาของตนเอง (time management) ความสามารถวางแผน ประเมิน และปรับปรุงตนเอง การทำงาน รวมทั้งผลงานของตนเอง (planning and evaluation skills)

ทักษะที่สำคัญอีกประการคือทักษะการคิดและการเรียนรู้แบบลุ่มลึก (thinking skills and deep learning) มีรายละเอียดคือ การคิดวิเคราะห์ข้อมูล ความคิดอย่างจริงจัง (analysis) การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณหรือวิจักษ์วิจารณ์ (critical thinking) การคิดแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary thinking) การคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) การคิดแบบไตร่ตรองหรือสะท้อนย้อนทวน (reflective thinking) ความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ปัญหา และการคิดแก้ปัญหา (problem-solving) การรู้จักตั้งประเด็นและตั้งคำถาม (issue-raising and questioning) ความสามารถในการเปรียบเทียบ เชื่อมโยงข้อมูลความคิด (comparing and linking ideas) ความสามารถพิจารณาข้อขัดแย้งทางความคิด (examining conflicts) ความสามารถใช้หลักการหรือทฤษฎีในการวิเคราะห์ (using principles) ความสามารถสรุปจากหลักฐานข้อมูล (making conclusion from evidence) และความสามารถสร้างความหมายให้แก่ข้อมูลความคิด (making meaning of ideas)

นอกเหนือจากภารกิจการสร้าง ‘บัณฑิต’ แล้ว การศึกษาระดับอุดมศึกษายังมีภารกิจในการสร้างพื้นฐานให้ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้แม้หลังจากสำเร็จการศึกษาไปแล้ว หรือคือการกระตุ้นให้ทุกคนมี ‘การศึกษาตลอดชีพ’ เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว การศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในสังคมไทย การเรียนวิชาภาษาไทยจะตอบสนองการเรียนรู้ด้วยตนเองในสังคมยุคสารสนเทศเช่นนี้ได้ เนื่องจากความรู้และทักษะทางภาษาที่ดีจะช่วยในการพัฒนากระบวนการคิดผ่านการพัฒนากระบวนการสื่อสารและการแสวงหาความรู้ เพื่อเสริมพื้นฐานการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้สามารถเลือกสรรความรู้อย่างมีคุณภาพ

ภาษาไทยกับการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้

หากจะมองว่าวิชาภาษามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิชาศิลปศาสตร์จนกระทั่งถึงเป็นความจำเป็นประการหนึ่งในการเรียนรู้และการศึกษาทางศิลปศาสตร์ อาจต้องมองย้อนกลับไปที่มีความหมายและจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปศาสตร์ และวิชาทางด้านภาษาที่ถูกกำหนดว่าเป็นวิชาศิลปศาสตร์ เพื่อพิจารณาว่าวิชาเหล่านั้นสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาแบบศิลปศาสตร์อย่างไร

รูปแบบของการศึกษาศิลปศาสตร์มีขอบข่ายกว้างขวางและลึกซึ้ง กล่าวคือเป็น “การศึกษาประเภทมนุษยธรรม (humanistic) ซึ่งเน้นทางด้านการพัฒนาจิตใจและสติปัญญาที่เราเรียกว่า ภูมิปัญญา เป็นการศึกษาที่ให้แก่นชนชั้นปัญญาชน (intellectual elite) เพื่อนำไปสู่การเป็นปัญญาชนที่สมบูรณ์” (วิจิตร ศรีสอาน, 2518 อ้างถึงใน เรณู ผลสวัสดิ์, 2524: 10) หรือหากมองในความหมายกว้าง ก็เป็นวิชาพื้นฐานทั่วไป (general

education) วิชาศิลปศาสตร์ก็มุ่งจะให้ความรู้พื้นฐานสำหรับการเป็นพลเมืองดีของสังคม ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายแรกเริ่มตั้งแต่สมัยกรีก

วิชาศิลปศาสตร์ในสมัยกรีกประกอบด้วย ยิมนาสติกหรือพลศึกษา ดนตรี ไวยากรณ์ เลขคณิต เรขาคณิต ดาราศาสตร์ และปรัชญา ในสมัยโรมันได้มีการปรับปรุงแบ่งเป็น 2 ระดับ คือระดับต้น (trivium) และระดับปลาย (quadrivium) ระดับต้นได้แก่วิชาไวยากรณ์ วาทศิลป์ และตรรกวิทยา ระดับปลายได้แก่วิชาเลขคณิต เรขาคณิต ดาราศาสตร์ และดนตรี ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไปขึ้นในสหรัฐอเมริกา วิชาด้านภาษาได้ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ในช่วงปี ค.ศ. 1910-1964 มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาจัดให้มีวิชาการสื่อสาร (โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ) เป็น 1 ใน 5 วิชาพื้นฐานทั่วไป ในช่วงหลังปี ค.ศ. 1965 วิชาพื้นฐานทั่วไปลดความสำคัญลงและมีลักษณะเป็นวิชาเบื้องต้นของวิชาเอกมากขึ้น วิชาภาษาต่างประเทศเริ่มได้รับความสำคัญ ในขณะที่วิชาการสื่อสารหายไปจากรายวิชาพื้นฐานทั่วไป แม้กระนั้นในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ ซึ่งมี 7 สาขาวิชา มีวิชา ‘ความคิดและความหมาย’ เป็นสาขาวิชาหนึ่ง วิทยาลัยทรินิตีแห่งฮาร์ทเฟิร์ด คอนเนกติกัต บรรจุมหาวิทยาลัยและระบบสัญลักษณ์อื่นๆ (language and other symbolic systems) เป็น 1 ใน 4 สาขาวิชาของหลักสูตรพื้นฐาน และในวิทยาลัยสเตอร์ลิงค์กำหนดให้วิชา ‘การสื่อสารด้วยวาจา’ เป็นความสามารถหนึ่งในแปดสาขาวิชาที่ให้นักศึกษาต้องพัฒนา ส่วนวิทยาลัยแฮมเชียร์กำหนดให้นักศึกษาต้องสอบผ่านข้อเขียนวิชาภาษาและการสื่อสาร ร่วมกับวิชาอื่นๆ โดยไม่มีการเรียน (เรณู ผลสวัสดิ์, 2524: 6-46)

กล่าวได้ว่าวิชาภาษาเป็นวิชาที่ได้รับความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของวิชาศิลปศาสตร์มาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน กระทั่งถึงสมัยใหม่ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นจุดเริ่มต้น โดยปรากฏอยู่ในรูปของวิชาไวยากรณ์ วิชา

วาทศิลป์ วิชาการสื่อความหมาย และวิชาการสื่อสาร แม้ลักษณะวิชาและเนื้อหาจะเปลี่ยนแปลงไป แต่สิ่งที่คงอยู่คือการศึกษาให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้วิธีการสื่อความหมายด้วยภาษาและพัฒนาให้เกิดความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะในด้านการสื่อความหมาย หรือการถ่ายทอดความคิดผ่านภาษา ถ้อยคำ (verbal language)¹

ส่วนในสังคมไทย การให้ความสำคัญแก่วิชาภาษาหรือวิชาหนังสือ ปรากฏให้เห็นในวรรณคดีไทยอย่างเช่นขุนช้างขุนแผน ที่มีคำสอนว่า “ลูกผู้ชายลายมือนั้นคือยศ” (ขุนช้างขุนแผน, 2506: 519) หรือจากสำนวนไทยที่กล่าวกันโดยทั่วไปว่า ‘ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี’ ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญแก่การพูดและการเขียน ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2524: 3) ทรงพระราชนิพนธ์โคลงมีเนื้อหาโน้มน้าวให้เห็นความสำคัญของการรู้หนังสือ

นานาประเทศล้วน	นับถือ
คนที่รู้หนังสือ	แต่งได้
ใครเกลียดอักษรคือ	คนป่า
ใครเยาะกวีไซ้	แน่แท้คนดง

นอกจากนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) นักปราชญ์พระองค์หนึ่งของไทย ทรงพระนิพนธ์บทกลอนกล่าวถึงผู้มีการศึกษาว่าคือผู้ใช้ภาษาได้ดีความว่า “ที่ว่า educated man แสนประเสริฐ มีข้อเข็ดขื่นชื่อคือภาษา” (อ้างถึงใน ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, 2522: 106) และตำหนิคนใช้ภาษาไม่ดีว่า “สำนวนเขียนขรุขระเหมือนมะกรูด สำนวน

² ในวิชาศิลปศาสตร์ในสายความคิดแบบตะวันออก วิชาภาษาก็เป็นวิชาหนึ่งในศิลปศาสตร์ 18 ประการ และ 38 ประการด้วย คือ ‘สทฺทา’ หรือวิชาสัตศาสตร์ หรือบางตำราแปลว่าวิชาไวยากรณ์ และ ‘bhāshya’ หรือวิชา ‘ภาษา’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2537: 319, สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2525: 25, Vātsyāyana, 1991: 47)

พูดเครอะคระเหมือนมะเอ็ก ผู้อ่านผู้ฟังทั้งสิ้นยินแล้วนีก ว่าคนถึกปัญญา
ผ้าขี้ริ้ว” (อ้างถึงใน เจือ สตะเวทิน, 2518: 2) คำโบราณเหล่านี้แสดงให้เห็นถึง
เห็นถึงความคิดของสังคมไทย อย่างน้อยก็สมัยรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา
ที่ให้ความสำคัญแก่ความรู้ทาง ‘ภาษา’

การที่ทุกวัฒนธรรมให้ความสำคัญแก่ภาษาและมองว่าภาษาเป็นสิ่งที่
แสดงสติปัญญาของผู้ใช้ภาษา น่าจะเป็นเพราะต่างก็มองเห็นความสัมพันธ์
ระหว่างภาษากับการคิด การคิดใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการคิด และผล
ของการคิดสื่อออกมาด้วยภาษา ศักยภาพของการคิดที่แสดงด้วยภาษาคือ
ศักยภาพของการคิดไตร่ตรองและวิเคราะห์ ความเห็นที่แสดงให้ปรากฏ
เป็นถ้อยคำเป็นผลจากการคิดอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนนำมาหาข้อสรุป
หรือการคิดแยกแยะจำแนกส่วนประกอบโดยลำดับให้เห็นความสัมพันธ์
และเงื่อนไขของสาเหตุและผล กระทั่งสามารถตอบเป็นข้อสรุปหรือความ
คิดเห็น แล้วแต่กรณี

สิ่งที่ต้องตระหนักอีกประการหนึ่งคือการใช้ภาษาที่มีความสำคัญต่อ
กระบวนการคิด และความรู้ทางภาษาส่งผลต่อการคิด การคิดของมนุษย์จะ
ชัดเจนได้ยากหากผู้คิดขาดทักษะทางภาษาอันเป็นเครื่องมือในการคิด
และถ้าความคิดไม่ชัดเจน มนุษย์ก็ไม่สามารถสื่อสารออกมาให้เป็นที่เข้าใจ
ได้ ทักษะทางภาษาจึงสำคัญในกระบวนการคิด และในการสร้างข้อสรุป
ของความคิด อย่างไรก็ตาม ความรู้ทางภาษาไม่เพียงช่วยในการคิดเท่านั้น
แต่ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดความคิดซึ่งไม่ใช่เพียงระดับคำ
และประโยค แต่รวมถึงระดับข้อความด้วย ความรู้เกี่ยวกับภาษา ทั้งในแง่
หลักภาษาหรือไวยากรณ์ของภาษา และความหมายของถ้อยคำสำนวน
รวมไปถึงความหลากหลายของน้ำเสียงและนัยประหวัด ล้วนมีความสำคัญ
เนื่องจากเป็นความยอกย้อนและความซับซ้อนของภาษาที่ผู้ใช้จำเป็นต้อง
คำนึงถึงและศึกษาเรียนรู้ในการใช้ภาษาของตนให้ดียิ่งขึ้น

การศึกษาวิชาภาษา โดยเฉพาะภาษาไทยในฐานะภาษาแม่ของสังคม วัฒนธรรมไทยจึงมีความสำคัญ เพราะเท่ากับเป็นการฝึกฝนทักษะการคิด และการใช้เหตุผลไปในตัวโดยผ่านการฝึกฝนทักษะการใช้ภาษา 4 ประการ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน การพัฒนาทักษะทางภาษาคือการพัฒนาทักษะ ในการสื่อสารดังกล่าวข้างต้น ซึ่งหากจัดคู่ใหม่ตามลักษณะการรับสาร- ส่งสาร ก็คือ ฟังและอ่าน กับ พูดและเขียน คู่แรกเป็นทักษะที่สัมพันธ์กับ การใช้ความคิดในเชิงรับ (passive) คือคิดพิจารณา ไตร่ตรอง พินิจสารที่ ได้รับจากสื่อภายนอกต่างๆ เพื่อประมวลและจัดเก็บเป็นความรู้ ส่วนคู่หลัง มีลักษณะเชิงรุก (active) คือคิดพิจารณาไตร่ตรองเพื่อประมวลและเรียบเรียง ความคิดภายในเพื่อสื่อสารออกไปสู่ผู้อื่น

ในปัจจุบันทักษะด้านการอ่านและการฟังยิ่งทวีความสำคัญยิ่งขึ้น เนื่องจากยุคปัจจุบัน สังคมมีแนวโน้มที่จะปรับตัวไปสู่สังคมข้อมูลข่าวสาร คือเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยข้อมูลจำนวนมากแพร่หลายกระจายอย่างรวดเร็วและทั่วถึง ไร้ขีดจำกัด ทั้งข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพและไม่มีคุณภาพ สื่อความหมายโดยตรงและโดยนัย แสดงจุดมุ่งหมายเด่นชัดหรือ แอบแฝง การฟังและการอ่านที่มีคุณภาพจึงมิใช่เพียงการฟังเข้าใจหรือ อ่านออกตามถ้อยคำหรือตามตัวอักษร แต่ยังหมายถึงความสามารถในการ เข้าใจ ‘นัย’ ที่แฝงอยู่ในสารด้วย และที่สำคัญกว่านั้นคือความสามารถในการกรองข้อมูลปริมาณมากและหลากหลายที่ไหลเวียนอยู่ในสังคม ทักษะ ที่สำคัญในการฟังและการอ่านจึงเป็นการรู้จักตีความ จำแนกแยกแยะ จัดหมวดหมู่ และประเมินค่าข้อมูลข่าวสารประเภทต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการ คิดพิจารณาตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ต่อไป หรืออาจกล่าวได้ว่าการฟังและการอ่านก็คือการเก็บและประมวลข้อมูลเพื่อเป็น ‘ความรู้’ หรือวัตถุดิบในการคิดนั่นเอง

ส่วนทักษะการพูดและการเขียนนั้นได้รับความสำคัญมาแต่เดิม ผู้ที่

สามารถพูดและเขียนอย่างดีจะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีการศึกษา ดังที่
ในสมัยกรีกและโรมันให้ความสำคัญแก่วิชาวาทศิลป์ (rhetorics) เป็นอย่าง
มาก แม้กระทั่งในสังคมอินเดียโบราณ ผู้ที่สามารถ ‘พูด’ ได้อย่างดี ถือว่า
เป็นผู้มีความรู้ (Guruge, 1960: 301) ทั้งนี้เพราะการใช้ภาษาเพื่อสื่อสาร
ในเบื้องต้นเป็นเรื่องทักษะ หากแต่การใช้ภาษาในขั้นสูงเป็นเรื่องของการ
ศึกษา การพูดหรือการเขียนจะดีได้ ผู้พูดผู้เขียนต้องผ่านการศึกษาริยารู้
และการฝึกฝนมาแล้วอย่างดี

การพูดดีหรือการเขียนดีมิได้เพียงแสดงถึงศักยภาพทางภาษาของ
ผู้พูดผู้เขียนเท่านั้น หากยังแสดงถึงศักยภาพในการคิดอีกด้วย คือการ
เรียบเรียงและลำดับความคิดในเชิงเหตุผล ขั้นตอน เหตุการณ์ สถานที่หรือ
อื่นๆ การพูดกับการเขียนจึงเป็นทักษะที่เกื้อหนุนให้เกิดการใช้ความคิด
ประมวลข้อมูลและหาข้อสรุป และกล่าวได้ว่าเป็นทักษะที่สำคัญในด้านของ
การพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ให้มีความเป็นระบบระเบียบและเจริญ
งอกงาม การสื่อสารด้วยภาษาคือสัมฤทธิ์ผลของกระบวนการทางความคิด
ของมนุษย์ กล่าวคือ การพูดการเขียนเป็นขั้นสุดท้ายของการประมวล
ความคิดเนื่องจากผู้พูดหรือผู้เขียนได้แสดงถึงการแปรความคิดออกมาเป็น
ถ้อยความซึ่งเป็นระบบสื่อความหมายชนิดหนึ่งที่มีความซับซ้อน การสื่อ
ความหมายด้วยภาษาถ้อยคำหรือวจนภาษาจึงถือเป็นกระบวนการสำคัญ
ที่แสดงศักยภาพในการเชื่อมโยงระหว่าง ‘สิ่ง’ ที่คิดหรือต้องการกล่าวถึง
กับ ‘สัญลักษณ์’ ที่ใช้ ‘แทน’ สิ่งนั้น มิเพียงเท่านั้น การสื่อสารในระดับ
ประโยคและระดับข้อความยังแสดงถึงกระบวนการใช้เหตุผลในการเชื่อม
โยงความคิดย่อยๆ เข้าเป็นชุดความคิดเดียวกันที่มีความสัมพันธ์กันใน
ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง รวมไปถึงเป็นการแสดงให้เห็นกระบวนการคิด
อย่างเป็นเหตุเป็นผลอันนำมาซึ่งข้อสรุปอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องราว
หรือสิ่งต่างๆ

ดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของภาษาในการเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้และศึกษาวิชาความรู้ต่างๆ แต่คำถามที่คงเหลืออยู่อีกประการหนึ่งคือการเรียนภาษาไทยในระดับอุดมศึกษามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด

บุคคลในวงการภาษาไทยโดยส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะต้องจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยใหม่มหาวิทยาลัย เหตุผลประการหนึ่งคือการมุ่งหมายให้ผู้เรียนใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง และมองภาษาไทยเป็นภาษาแม่และเป็นมรดกหรือเอกลักษณ์ของชาติ แต่แท้ที่จริงแล้วความจำเป็นของการเรียนภาษาไทยระดับอุดมศึกษาในอีกแง่หนึ่งอาจเป็นดังที่คุณหญิงสุริยา รัตนกุล (2540: 27) กล่าวว่า “ก่อนเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย...ทุกคนรู้ภาษาไทยพอใช้การได้” (เน้นโดยผู้วิจัย) นั่นคือความรู้ภาษาไทยของผู้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาเป็นความรู้เพียงการใช้ภาษาสื่อสารได้ในระดับหนึ่ง แต่ไม่เพียงพอสำหรับการศึกษาระดับสูงซึ่งผู้เรียนนอกจากจะเรียนรู้ในห้องเรียนแล้วยังต้องสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองและสามารถสื่อสารแสดงความคิดเห็นของตนได้ ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาการใช้ภาษาในระดับที่สูงขึ้น

นอกจากนี้ หลักคิดสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผู้มีการศึกษาหรือปัญญาชนควรต้องแสดงสติปัญญาความคิดด้วยภาษาของตนเองได้เป็นอย่างดี มองในทางกลับกัน ภาษาแม่จึงเป็นสิ่งแสดงออกทางปัญญาของผู้มีการศึกษาหรือปัญญาชน มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกากำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารด้วยภาษาของตนเองได้สมกับความเป็นปัญญาชน หากมองเช่นนี้ก็นับว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่ปัญญาชนไทยสมควรจะเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อที่จะสื่อสารด้วยภาษาของตนเองได้เป็นอย่างดีด้วยเช่นกัน

สถานภาพของวิชาภาษาไทยในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป

วิชาภาษาไทยเป็นวิชาหลักวิชาหนึ่งในการเรียนของไทยมาตั้งแต่อดีต ตั้งแต่การเรียนในวัดและในวัง จนถึงการศึกษาล่าเรียนในโรงเรียนในเวลาต่อมา เป้าหมายของการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในเบื้องต้นคือการเรียนเขียนอ่านรวมถึงแต่งคำประพันธ์ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นวิชาทักษะ เนื้อหาวิชาส่วนใหญ่เป็นความรู้เกี่ยวกับการอ่านการเขียนซึ่งมักเรียกกันว่า ‘หลักภาษาไทย’ ดังเช่นเนื้อหาในแบบเรียนภาษาไทยยุคก่อน เช่น *จินดามณี ประถม ก กา ปฐมมาลา มุลบทบรรพกิจ* เป็นต้น ในแบบเรียนภาษาไทยบางเล่มได้รวมวิชาการแต่งคำประพันธ์ไว้เป็นส่วนหนึ่งด้วย เนื้อหาของวิชาและแบบเรียนภาษาไทยในระดับโรงเรียนเหล่านี้มุ่งเน้นความรู้เกี่ยวกับหลักพื้นฐานของภาษาไทย คือหลักเกี่ยวกับพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ทั้งการสะกดและการออกเสียง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ ‘อ่านออก เขียนได้’ การ ‘อ่านออก’ นี้มิได้หมายถึงการอ่านแล้วเข้าใจความหมาย แต่หมายถึงการสามารถอ่านออกเสียงตามอักษร และการ ‘เขียนได้’ มิได้หมายถึงการเขียนเรียบเรียงประโยคหรือข้อความ แต่หมายถึงการเขียนสะกดตัวอักษรตามเสียงที่เปล่งออกมาได้อย่างถูกต้อง ความรู้นี้สืบทอดมาเป็นวิชาอ่านไทยและเขียนไทยในระดับประถมศึกษา การเรียนการสอนความรู้ในการสะกดตัวอักษรและการออกเสียงนี้เป็นความรู้พื้นฐานของภาษาไทยที่ผู้เรียนภาษาไทยต้องเรียน เช่นเดียวกับการเรียนภาษาในทุกสังคม

ส่วนความรู้ด้านการเขียนในระดับไวยากรณ์ของภาษาเพิ่งปรากฏในสมัยหลังคือตำรา ‘วากยสัมพันธ์’ ซึ่งพระยาอุปกิจศิลปสารปรับปรุงใหม่จากที่มีเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้นแต่งขึ้นเพื่ออธิบายการผูกประโยคในภาษาไทยโดยใช้เค้าแบบของไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ และตำราดังกล่าวนี้เป็นต้นแบบของตำราและการสอนไวยากรณ์ภาษาไทยต่อมา เช่นเดียวกับการฝึกทักษะการอ่านเพื่อรับหรือเข้าใจสารที่เริ่มมีการสร้าง

แบบเรียนขึ้นเมื่อการศึกษาเข้าสู่ระบบโรงเรียน เช่น แบบสอนอ่านจินตกวีนิพนธ์ แบบสอนอ่านพงศาวดาร แบบสอนอ่านภูมิศาสตร์ หนังสือแบบสอนอ่านที่กระทรวงศึกษาธิการจัดพิมพ์ขึ้น เช่น นิทานอิสป นิทานสุภาษิต อุดมเด็คดี เป็นต้น นอกจากนี้ การเรียนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา ยังมีเนื้อหาสูงขึ้น คือไม่เพียง ‘อ่านออก เขียนได้’ แต่ยังเพิ่มระดับของการพัฒนาทักษะการอ่านให้สามารถอ่านความหมายจากสารประเภทต่างๆ และการสื่อความหมายด้วยการเรียบเรียงประโยคและข้อความเพื่อการเขียนและการพูดแบบต่างๆ² ทั้งนี้ยังรวมถึงเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทยด้วย เช่น หนังสือชุดทักษะสัมพันธ์ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า เมื่อก้าวถึงวิชาภาษาไทย โดยทั่วไปจะหมายรวมทั้งการเรียนการสอน ‘ภาษาไทย’ และ ‘วรรณคดีไทย’ ประกอบเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมและมัธยมศึกษา ส่วนในระดับอุดมศึกษานั้น วิชาภาษาไทยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือระดับวิชาเอก (majoring) และระดับวิชาพื้นฐานทั่วไปหรือวิชาการศึกษาทั่วไป (general education) ระดับวิชาเอกมีสองแนวทาง แนวทางหนึ่งคือเรียนทั้งวิชาภาษาไทยและวรรณคดี อาทิ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น ส่วนอีกแนวทางหนึ่งคือการแยกวิชาสายภาษาและวิชาสายวรรณคดีออกจากกัน อาทิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น ส่วนในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปนั้น วิชาภาษาไทยซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป มักจำกัดแต่เพียงวิชาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ ‘ภาษาไทย’ เพื่อใช้ในการสื่อสาร ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะวิชาภาษาไทยในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปอันเป็นส่วนหนึ่งในการวางพื้นฐานในการศึกษาหาความรู้และการพัฒนาสติปัญญาและความคิดของผู้เรียน

---

² ดูรายละเอียดใน (สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์มพรรย์, 2536)

วิชาภาษาไทยถูกจัดเป็นวิชาในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปในประเทศไทยเมื่อคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำหนดให้นิสิตของคณะทุกคนต้องเรียนวิชาหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป³ เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2500 โดยมีจุดมุ่งหมาย “เพื่อให้นิสิตมีพื้นความรู้เพื่อเข้าใจสภาพแวดล้อม สังคมและการครองชีพประจำวันได้ดีขึ้น โดยจัดให้ศึกษาหลายด้าน . . . พอที่จะเป็นความรู้ประกอบอย่างกว้างขวางของครู เป็นรากฐานที่จะช่วยในการแก้ปัญหาชีวิตของตนเองได้อย่างดี สมกับเป็นบัณฑิตในสังคมประชาธิปไตยของประเทศไทย” (เรณู ผลสวัสดิ์, 2524: 26)

นอกจากคณะครุศาสตร์แล้ว วิชาภาษาไทยยังเป็นวิชาบังคับของคณะอักษรศาสตร์ โดยแยกเป็น 3 วิชา คือการใช้ภาษาไทย วรรณคดีไทย และลักษณะภาษาไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นิสิตได้ฝึกฝนทักษะทางภาษาไทยในระดับสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษา และมุ่งให้นิสิตรู้จักคุณค่าของวรรณคดีไทย และลักษณะของภาษาไทยในเชิงภาษาศาสตร์ ซึ่งจะเป็พื้นฐานความรู้ในการศึกษาวิชาภาษาไทยเป็นวิชาเอก หรือเป็นพื้นความรู้สำหรับศึกษาในสาขาวิชาอื่นต่อไป

เมื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดตั้งคณะศิลปศาสตร์และเริ่มเปิดสอนหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปให้นักศึกษาในปี พ.ศ. 2505 จุดมุ่งหมายข้อหนึ่งของหลักสูตร คือ “ให้มีความรู้ทั่วไปในวิชาด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ” (เรณู ผลสวัสดิ์, 2524: 89) และแม้ในการปรับปรุงหลักสูตรวิชาพื้นฐานในสมัยต่อมาจะไม่มีภาระบุถึงภาษาที่ต้องการเน้น แต่กระนั้นก็ยังระบุถึงการศึกษาวิชาสายภาษาไว้ในจุดมุ่งหมายของวิชาพื้นฐานทั่วไป เช่น หลักสูตรพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2532 ระบุว่า “. . . เพื่อให้

---

³ ลักษณะวิชาแบ่งเป็นสามสาขาวิชา ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาต่างๆ และมีวิชาภาษาไทยรวมอยู่ด้วย

นักศึกษาสามารถตระหนักถึงความสัมพันธ์เกี่ยวโยงของวิทยาการทั้งหลาย ทั้งในสาขาทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และภาษา ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นปัจจัยเสริมสร้างทางปัญญา ความคิด คุณธรรม และวิจารณ์- ญาณส่วนบุคคล อันจะเป็นคุณประโยชน์แก่นักศึกษาทั้งในด้านของการ ศึกษาในระดับสูงขึ้นไป และในด้านของการนำไปประยุกต์ใช้กับการดำรง ชีวิตให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น” (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532: ปกหลัง)

หลักสูตรพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ค่อนข้างให้ความสำคัญแก่วิชาภาษาไทย โดยกำหนดให้วิชาภาษาไทยเป็นวิชาหมวดภาษา ที่นักศึกษาต้องเรียน 2 วิชา ทั้งนี้มุ่งหมายให้นักศึกษามีทักษะทางภาษาไทย คือสามารถใช้ทักษะด้านการฟังและการพูดในการอภิปรายทางวิชาการ หรือในลักษณะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และมีทักษะด้านการอ่านใน เชิงวิจารณ์ วิเคราะห์ และวิจักษ์ รวมถึงมีทักษะการเขียนแบบต่าง ๆ เช่น ความเรียง บทความ รายงานวิชาการ เป็นต้น (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, 2522: 111-2) ดังปรากฏในคำอธิบายรายวิชาที่บ่งความมุ่งหมายของวิชา การใช้ภาษาไทยในหลักสูตรปี พ.ศ. 2506 ว่า “เพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องสละสลวยเพื่อแสดงความคิดเห็นของตน ให้ปรากฏแก่บุคคลอื่นด้วยการพูดและการเขียนให้ได้ผลโดยสมบูรณ์” (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2506: 24) และระบุถึงแนวทางการเรียนการสอนที่เน้นให้นักศึกษาต้องฝึกปฏิบัติ แสดงให้เห็นเนื้อหาการเรียนการสอน ที่มุ่งการฝึกปฏิบัติและการแสดงความคิดเห็น

การให้ความสำคัญแก่วิชาภาษาไทยในระดับอุดมศึกษาเป็นผลประการ หนึ่งจากการปรับนโยบายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐที่กำหนดให้ มหาวิทยาลัยจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปสำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรีทุกหลักสูตร เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ซึ่งทบวงมหาวิทยาลัย

กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2517 ให้มหาวิทยาลัยจัดหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปอย่างน้อย 30 หน่วยกิต ใน 4 หมวดวิชา คือหมวดวิชามนุษยศาสตร์ หมวดวิชาภาษา หมวดวิชาสังคมศาสตร์ และหมวดวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ นโยบายดังกล่าวทำให้มหาวิทยาลัยทุกแห่งต้องจัดหมวดวิชาหลักสูตรพื้นฐาน และส่วนใหญ่ได้จัดวิชาภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งในวิชาสายภาษา อย่างไรก็ตาม มิได้มีการระบุถึงวัตถุประสงค์ของการกำหนดให้วิชาสายภาษาเป็นหมวดหนึ่งของวิชาพื้นฐานทั่วไป และมิได้มีการกำหนดถึงภาษาที่ต้องจัดให้มีการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยอาจเลือกกำหนดภาษาใดก็ได้ให้เป็นวิชาพื้นฐานหมวดภาษา ต่อมาในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี พ.ศ. 2532 และ 2542 จึงมีการกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนวิชาภาษาไว้ในวัตถุประสงค์ของการจัดหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปหรือที่เปลี่ยนมาเรียกว่าวิชาศึกษาทั่วไป ตอนหนึ่งว่า “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้...สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี” (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2550: 292, 300) มหาวิทยาลัยโดยส่วนใหญ่จึงกำหนดให้วิชาภาษาไทยเป็นวิชาพื้นฐานหมวดภาษาควบคู่กับวิชาภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 1 ภาษา วิชาภาษาไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาทั่วไปมาโดยตลอด

ในปัจจุบัน วิชาภาษาไทยมีแนวโน้มที่จะได้รับความสำคัญน้อยลง หลักสูตรปริญญาตรีบางสาขาไม่กำหนดให้เรียนวิชาภาษาไทย โดยกำหนดวิชาภาษาต่างประเทศเป็นวิชาพื้นฐานทั่วไปของหลักสูตรแทน โดยเฉพาะสาขาวิชาสายวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และสังคมศาสตร์บางสาขา เช่น คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเคยกำหนดให้เรียนวิชาภาษาไทย 2 วิชา ปัจจุบันลดลงเหลือ 1 วิชา และอีก 1 วิชาที่เหลือมีสถานะเป็นวิชาเลือกในหมวดวิชาพื้นฐาน

กล่าวได้ว่า แม่วิชาภาษาไทยจะได้รับความสำคัญในระดับนโยบาย แต่ในความเป็นจริง วิชาภาษาไทยถูกมองว่าเบียดบังเวลาที่ผู้เรียนควรใช้ในการเพิ่มพูนวิชาความรู้อันเป็นพื้นฐานของวิชาเอกสาขาต่างๆ เนื่องจากเข้าใจกันว่าความรู้ในการใช้ภาษาไทยเป็นความรู้ที่มีอยู่แล้วในผู้ที่ใช้ภาษาไทย อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เริ่มเป็นที่ตระหนักในปัจจุบันคือ คนรุ่นใหม่ไม่สามารถถ่ายทอดความคิดเป็นถ้อยคำที่ฟังรู้เรื่องและอ่านเข้าใจได้แม้จะสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้วก็ตาม วิชาภาษาไทยจึงควรได้รับการพิจารณาถึงความจำเป็นสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองในการศึกษาค้นคว้าและถ่ายทอดความรู้ ความคิดของตน

นอกจากนี้ สิ่งที่ต้องพิจารณาพร้อมกันไปด้วยคือแนวทางการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในระดับวิชาพื้นฐานของมหาวิทยาลัยที่เป็นมา และปัญหาของการเรียนการสอนที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การพิจารณาหาแนวทางแก้ไขต่อไป

เนื้อหาของวิชาภาษาไทยในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป

วิชาภาษาไทยในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปมีลักษณะเป็น ‘วิชาฝึกฝนทักษะ’ ที่มุ่งพัฒนาทักษะการสื่อสาร 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการใช้ภาษาไทย อาจกล่าวได้ว่าเมื่อเทียบกับวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา เนื้อหาวิชานี้ได้เน้นถึงความรู้หลักภาษาไทยอย่างเข้มข้น แต่ปรับมาเป็นเรื่องของฝึกทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อผลในเชิงปฏิบัติอย่างแท้จริง นั่นคือผู้เรียนไม่จำเป็นต้องศึกษาหลักภาษาไทยหรือไวยากรณ์โดยละเอียดอีกต่อไปเนื่องจากเป็นความรู้ที่เรียนมามากแล้วในระดับโรงเรียน จึงมุ่งไปฝึกฝนทักษะการใช้ภาษาเพื่อตอบสนององวัตถุประสงค์ในด้านการสื่อสาร

เนื้อหาวิชาภาษาไทยของวิชาพื้นฐานทั่วไปอาจพิจารณาได้จากเนื้อหา
ของตำราวิชาภาษาไทยที่เขียนขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย
ในระดับวิชาพื้นฐานของมหาวิทยาลัย จากตำราต่าง ๆ⁴ กล่าวได้ว่าสิ่งที่
ผู้เขียนให้ความสำคัญคือทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน แต่
มีการเน้นหนักทักษะบางอย่าง นอกจากนี้ ยังมีความรู้อื่นที่จำเป็นต่อการ
ใช้ภาษาไทยด้วย ดังนี้

การฟัง มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับความหมายของการฟังในด้านที่
แตกต่างกับการได้ยิน วิธีการฟังอย่างมีคุณภาพ การจับสาระจากการฟัง
มารยาทในการฟัง

การพูด มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการพูดในที่ชุมนุมชนและ
ลักษณะการพูดประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การสนทนา ปาฐกถา สุนทรพจน์ การ
อภิปราย การโต้วาที การสัมภาษณ์

การอ่าน มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับการอ่าน นอกจากความรู้เบื้องต้น
เกี่ยวกับทักษะการอ่านโดยทั่วไปแล้ว ยังมีรายละเอียดในการจำแนกการ
อ่านประเภทต่าง ๆ เพื่อฝึกฝนทักษะการอ่านในขั้นที่สูงขึ้นด้วย เช่น การอ่าน
จับใจความ การอ่านตีความ การวิเคราะห์วิจารณ์งานเขียนประเภทต่าง ๆ

การเขียน มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับการเขียนตั้งแต่ระดับเบื้องต้น
ไปจนถึงการเขียนประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การเขียนย่อหน้า โครงเรื่อง
เรียงความ บทความ รายงานเชิงวิชาการ รายงานการประชุม รวมถึงการ
เขียนจดหมายและหนังสือราชการ

ความรู้ที่จำเป็นต่อการใช้ภาษาไทย มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับการ
ใช้คำ ประโยค สำนวนโวหาร เป็นต้น

---

⁴ ตำราที่ใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยเป็นตำราในยุคเริ่มแรกของวิชาพื้นฐาน ได้แก่ *การใช้ภาษา* (2517) *การใช้ภาษาไทย* (ม.ป.ป.) *การใช้ภาษาไทย* (2515) *การใช้ภาษาไทย S103* (2522) ซึ่งจะสะท้อนทรรศนะ
เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยพื้นฐานได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นต้นแบบของการสร้าง
เนื้อหาวิชาภาษาไทยพื้นฐาน แม้ว่าในปัจจุบันตำราที่เขียนในยุคหลังจะมีการปรับเปลี่ยนไปก็ตาม

จากการพิจารณาดำรงการใช้ภาษาไทย มีข้อสังเกตว่า

(1) การฟังเป็นทักษะที่ได้รับความสำคัญน้อยที่สุด ในขณะที่การพูด การอ่าน และการเขียนเป็นหัวข้อที่ได้รับความสำคัญมาก มีการจำแนก รายละเอียดของทักษะแต่ละประเภท

(2) เนื้อหาเรื่องการพูดมักเป็นการอธิบายถึงลักษณะการพูดประเภท ต่างๆ ในภาคทฤษฎี แต่ในการเรียนการสอนบางหลักสูตรเน้นให้มีการฝึก ปฏิบัติด้วย ดังเช่นในหลักสูตรวิชาศิลปศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรม- ศาสตร์ ปี พ.ศ. 2506 ระบุถึงการเรียนการสอนการพูดว่านอกจากจะมุ่งให้ เรียนรู้ถึงหลักการพูดแบบต่างๆ และแบบเฉพาะแล้ว ยังต้อง “ให้ [นัก ศึกษา] ได้รับการฝึกฝนในการพูดทุกคน โดยเฉพาะในการร่วมอภิปราย และการดำเนินการประชุม” (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2506: 25)

(3) เนื้อหาเรื่องการอ่านและการเขียนที่ผู้เขียนตำรามีรายละเอียด ในการเสนอแนะขั้นตอนจนถึงเทคนิคและวิธีการการอ่านและการเขียน อย่างชัดเจนเป็นลำดับขั้น สามารถใช้เป็นคู่มือในการฝึกทักษะได้ และใน การจัดการเรียนการสอน มีแนวโน้มว่าทักษะทั้งสองด้านนี้จะมีการเน้นให้ ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นด้วย

(4) ด้านทักษะการอ่าน ตำรามีเนื้อหาผสมผสานการแนะนำการอ่าน ออกเสียงและการอ่านเพื่อรับสารและการวิพากษ์วิจารณ์ ทักษะทั้งสอง ประการนี้ นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการประเมินค่าสารจากการ อ่านและฝึกความคิดแล้ว ยังตอบสนองการอ่านเพื่อความบันเทิงอีกด้วย

(5) ด้านทักษะการเขียน ในระดับเบื้องต้นคือการเขียนย่อหน้า โครงเรื่อง เรียงความ และรายงานวิชาการ อาจกล่าวได้ว่าเป็นทักษะที่พัฒนากระบวนการ คิดและการสื่อสารผ่านภาษาได้เป็นอย่างดี แต่เนื้อหาการเขียนเฉพาะ แบบซึ่งถือเป็นระดับสูงกลับเน้นรูปแบบเฉพาะของงานเขียน มุ่งตอบสนอง ความรู้เชิงวิชาชีพ ทำให้การพัฒนากระบวนการคิดและการสื่อสารลดลง

(6) ตำราภาษาไทยกลุ่มนี้ยังมีได้มีเนื้อหาที่โยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความคิด แต่ในบางเล่มมีเนื้อหากล่าวถึงกระบวนการคิด พิจารณาและแปลงไปสู่การถ่ายทอดความคิด เช่น การหาเนื้อหาสาระ ของ เสรี วงศ์มณฑา (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515: 59-71) ต่อมาตำราภาษาไทยในสมัยหลังส่วนใหญ่ได้เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการคิดรวมไว้ใน ตำราภาษาไทยด้วย

จากเนื้อหาของตำราภาษาไทยพื้นฐานสะท้อนถึงเนื้อหาวิชาที่ต้องการ มุ่งพัฒนาทักษะ เพื่อต่อยอดความรู้จากระดับประถมและมัธยมศึกษา ซึ่งมุ่งให้ความรู้ในเชิงทฤษฎี แม้มีนโยบายให้ผู้เรียนมีการฝึกฝนทักษะ แต่ในทางปฏิบัติก็มิได้มีการมุ่งเน้นให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังในระดับ โรงเรียน การเรียนการสอนภาษาไทยในระดับอุดมศึกษาจึงควรที่จะ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการใช้ภาษาให้สูงขึ้น

บทสรุป:

ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนการสอน วิชาภาษาไทยในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป

แม้ว่าโดยส่วนใหญ่ มหาวิทยาลัยต่างๆ จะกำหนดให้วิชาภาษาไทยเป็น วิชาบังคับของหมวดภาษา แต่อาจกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนไม่ประสบ ความสำเร็จในการโน้มน้าวให้ผู้เรียนและผู้บริหารหลักสูตรสาขาวิชาต่างๆ เห็นความสำคัญของการเรียนภาษาไทยได้ จึงมีแนวโน้มที่จะลดความ สำคัญของวิชาภาษาไทยลงไปเรื่อยๆ ภาวการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็น ว่าการเรียนการสอนภาษาไทยที่เป็นอยู่ประสบปัญหาและไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการของสาขาวิชาต่างๆ ได้ หรืออาจถึงขั้นที่ไม่สามารถ พัฒนาทักษะการใช้ภาษาของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ปัญหาดังกล่าวมีอยู่ หลายประการ ดังนี้

ปัญหาด้านผู้เรียน

(1) ผู้เรียนมีทัศนคติด้านลบต่อการเรียนภาษาไทย เนื่องจากวิชาภาษาไทยในหลักสูตรประถมและมัธยมศึกษา มีลักษณะเป็นความรู้ทั่วไปอยู่แล้ว การที่เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยแล้วกลับต้องเรียนวิชาภาษาไทยในหลักสูตรพื้นฐานอีกจึงมองว่าซ้ำซ้อนกัน และเกิดความเบื่อหน่าย

(2) ผู้เรียนในสาขาวิชาที่บางสาขาจำเป็นต้องเรียนวิชาพื้นฐานของสาขาวิชาเอกควบคู่ไปกับวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ทำให้บางคนมีความใส่ใจในการเรียนภาษาไทยรวมถึงวิชาพื้นฐานอื่นๆ น้อย ถึงขั้น ‘เรียนพอด้าน’ มองว่าไม่มีความจำเป็น แต่จำเป็นต้องเรียนเนื่องจากเป็นวิชาบังคับ

ปัญหาด้านเนื้อหาวิชา

(1) เนื้อหาวิชาภาษาไทยซ้ำซ้อนกับเนื้อหาในระดับมัธยมศึกษา หากไม่มีการฝึกปฏิบัติก็ จะไม่มีความแตกต่างกับหลักสูตรมัธยมศึกษา อาจถึงกับเบากว่า และไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เพิ่มสูงขึ้นได้อย่างแท้จริง⁵

(2) เนื้อหาวิชาภาษาไทยมีรายละเอียดมากจนทำให้ต้องเน้นการบรรยายให้ความรู้มากกว่าการฝึกทักษะ เนื้อหาบางส่วนมีลักษณะเฉพาะซึ่งไม่ช่วยในการฝึกฝนการใช้ภาษาและการพัฒนากระบวนการคิด แต่มุ่งการใช้ภาษาตามรูปแบบ

---

⁵ นโยบายการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะในแต่ละระดับมีดังนี้

ระดับประถมศึกษา มีนโยบายมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และคงสภาพอ่านออกเขียนได้ รวมทั้งสามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อความคิดความเข้าใจ และฝึกอบรมให้รักในการพัฒนาแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

ระดับมัธยมศึกษา มีนโยบายมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพอที่จะใช้สื่อสาร ทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และส่งเสริมให้มีพัฒนาการทางความคิดเพื่อนำผลของการคิดไปใช้ในชีวิต

ระดับอุดมศึกษา มีนโยบายมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อภาษาไทย สามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารและประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถรักษา พัฒนา และส่งเสริมภาษาไทยได้ดี (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2522: 21-2)

(3) เนื้อหาวิชาภาษาไทยมุ่งแนวทางอนุรักษ์ภาษาไทยมากกว่าการให้ความรู้เพื่อเข้าใจถึงการใช้ภาษาในสภาวะการณ์ปัจจุบัน หรือขาดการปรับให้ยืดหยุ่นเข้ากับสาขาวิชาอื่นๆ ไม่ส่งเสริมความสามารถในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและสร้างนิสัยใฝ่รู้ การคิดวิเคราะห์

(4) เนื้อหาวิชาภาษาไทยมีการปรับตัวช้าขณะที่ความรู้สาขาวิชาอื่นมีการปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาค่อนข้างคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลง

ปัญหาด้านผู้สอน

(1) ผู้สอนไม่พัฒนาความรู้ตนเอง ศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยเพื่อใช้ในการเรียนการสอนน้อย เนื่องจากมองว่าความรู้ด้านการใช้ภาษาไทยเป็นความรู้ที่แน่นอน คงที่ ส่วนใหญ่ผู้สอนซึ่งมีภาระสอนวิชาเอกด้วยจะมุ่งค้นคว้าวิจัยเพื่อการเรียนการสอนวิชาเอกมากกว่า

(2) ผู้สอนมักใช้ความรู้ที่มีมาแต่เดิมในการสอน การใช้วิจารณ์ญาณ และการบูรณาการภาษาไทยกับสภาพแวดล้อมยังมีน้อย ขาดการศึกษา ค้นคว้าการใช้ภาษาในโลกสมัยใหม่ และยึดติดกับการใช้ภาษาตามแนวอนุรักษ์ ทำให้ไม่สามารถให้คำแนะนำผู้เรียนถึงการใช้ภาษาในโลกสมัยใหม่เพื่อสื่อสารความคิดได้

(3) ผู้สอนไม่สามารถชี้จุดบกพร่องและแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้ โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับกระบวนการคิด แต่มุ่งแก้ไขความบกพร่องของภาษามากกว่าแก้ไขกระบวนการสื่อความหมาย ทำให้การฝึกปฏิบัติของผู้เรียนไม่สัมฤทธิ์ผล

(4) ผู้สอนขาดการประเมินผลสัมฤทธิ์ของเนื้อหาและวิธีการสอนอย่างจริงจัง ไม่มีการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนเพื่อนำมาปรับปรุงเนื้อหาและแนวทางการสอน รวมถึงการสร้างแบบฝึกหัดเพื่อฝึกปฏิบัติ

(5) นอกเหนือจากวิชาพื้นฐาน ผู้สอนต้องรับภาระการสอนวิชาเอก และวิชาระดับปริญญาโท ทำให้มีภาระงานหนัก ไม่สามารถให้ความใส่ใจ ผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง

(6) อัตราส่วนระหว่างผู้สอน 1 คน กับผู้เรียนที่รับผิดชอบไม่ได้สัดส่วน ตามสมควรของวิชาทักษะ ซึ่งตามเกณฑ์คือ 1:25 แต่มหาวิทยาลัยก็ไม่สามารถจัดหาผู้สอนอย่างเพียงพอได้เนื่องจากปัญหาด้านอัตราบุคลากร และงบประมาณในการจ้างอาจารย์พิเศษหรือผู้ช่วยสอน

ปัญหาด้านการเรียนการสอน

(1) ผู้เรียนและผู้สอนต่างมุ่งผลด้านคะแนนมากกว่าการพัฒนาทักษะ หรือศักยภาพในการใช้ภาษาอย่างแท้จริง

(2) การที่ผู้เรียนผู้สอนมีจำนวนมาก หากต้องการการวัดผลที่เที่ยงตรง ก็มักจัดสอบแบบปรนัย ซึ่งไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของการเรียนการสอน ที่มุ่งฝึกฝนทักษะ

(3) การฝึกทักษะหรือทำกิจกรรมในชั้นเรียนกระทำไม่ได้เต็มที่ ผู้สอนไม่สามารถเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนได้อย่างละเอียด และผู้เรียนส่วนหนึ่งก็ไม่ได้ใส่ใจที่จะเรียนรู้ อีกทั้งจำนวนมากมุ่งหวังความสนุกสนานในการเรียน

ปัญหาด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย

(1) การมองภาษาไทยเป็น “มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ” และเป็น สิ่งแสดงเอกลักษณ์และเอกภาพของชาติ ส่งผลทำให้ทิศทางการเรียน การสอนภาษาไทยมุ่งไปในแนวทางอนุรักษ์มากกว่าการประยุกต์และ สร้างสรรค์ และไม่ได้แสดงให้เห็นการเน้นหรือความเข้าใจถึงบทบาทของ ภาษาอย่างแท้จริงในการพัฒนาบุคคล

(2) การเรียนการสอนภาษาไทยในเชิงอนุรักษ์นิยม คือเน้นการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผน โดยอ้างถึงการรักษาภาษาไทย มิให้ถูกภาษาอื่นเข้ามาแทนที่ ทำให้ภาษาไทยลดความสำคัญลงเป็น

เพียงเครื่องหมายแสดงวัฒนธรรมของชาติ มิใช่ระบบปฏิบัติการที่มีความ ยืดหยุ่นพลิกแพลงหรือมีชีวิต และสัมพันธ์กับกระบวนการทางความคิด

(3) แม้ทุกมหาวิทยาลัยจะจัดวิชาภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร วิชาพื้นฐาน แต่อาจเป็นเพียงความจำเป็นมากกว่าเห็นความสำคัญที่ แท้จริง จะเห็นได้ว่าโดยส่วนใหญ่กำหนดให้เรียนวิชานี้เพียง 1 วิชา (3 หน่วยกิต) ตามเกณฑ์ที่กำหนดเท่านั้น ทำให้การพัฒนาทักษะทางภาษา ไทยไม่สัมฤทธิ์ผลเนื่องจากการสร้างและพัฒนาความเชี่ยวชาญทางภาษา จำเป็นต้องใช้ระยะเวลา

(4) การมองความสำคัญของการอุดมศึกษาเป็นการผลิตบุคลากรเพื่อ ป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งภาคการผลิต และภาคธุรกิจ และในแง่การผลิต บุคลากรเพื่อส่งเสริมค้นคว้าวิจัยการพัฒนาเทคโนโลยีหรือวิทยาการใน การผลิต ทำให้หลักสูตรต่าง ๆ มุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเชี่ยวชาญ เฉพาะด้านมากกว่าการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นปัญญาชน

(5) การที่รัฐไทยมีนโยบายให้ความสำคัญแก่การใช้เทคโนโลยีสาร- สนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอนก่อให้เกิดการใช้เทคโนโลยี และการสื่อสารในลักษณะที่ผิดวัตถุประสงค์ ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใน การเรียนรู้ ส่งผลสืบเนื่องให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปโดยขัดกับ ธรรมชาติของการศึกษาวิชาภาษา และแนวทางการศึกษาแบบศิลปศาสตร์ ซึ่งมุ่งเสริมสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

(6) แนวโน้มและจุดมุ่งหมายของจัดการศึกษาเพื่อหารายได้ (revenue- driven movement) ตามแนวทางการปรับองค์กรเป็น ‘องค์กรในกำกับของ รัฐ’ ส่งผลให้มหาวิทยาลัยต้องส่งเสริมสาขาวิชาที่เป็นที่นิยมเนื่องจากเป็น ที่ต้องการของตลาดแรงงาน มากกว่าส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนตาม ภารกิจของมหาวิทยาลัยในการสร้างปัญญาชน ซึ่งเคยเป็นบทบาทสำคัญ ในการสร้างความแข็งแกร่งให้แก่มหาวิทยาลัย

(7) แนวโน้มการประเมินคุณภาพหรือการจัดลำดับหรือประเภทของมหาวิทยาลัยอิงอยู่กับดัชนีชี้วัดที่เป็นรูปธรรม อาทิ พื้นที่ที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ จำนวนอาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาชั้นต่างๆ สัดส่วนของผู้เรียนสาขาวิชาต่างๆ ลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา จำนวนของผู้เข้าเรียนและสำเร็จการศึกษาและมืงานทำ จำนวนของงานวิจัย เป็นต้น ทั้งนี้ดัชนีเหล่านี้มิได้เป็นเครื่องยืนยันถึงคุณภาพของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาผู้เรียนในทางสติปัญญา จิตใจหรือคุณธรรม ส่งผลให้มหาวิทยาลัยที่ต้องการจัดวางตำแหน่งของตนตามระบบการประเมินคุณภาพเช่นนี้ มุ่งวางทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามดัชนีชี้วัด โดยละเลยภารกิจด้านนามธรรมของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาในการสร้างบัณฑิตให้เป็น ‘ปัญญาชน’

ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

(1) แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยระดับอุดมศึกษาต้องตั้งอยู่บนฐานของความแตกต่างกับหลักสูตรวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา แม้ว่าเนื้อหาวิชาซ้ำซ้อนกันอยู่ แต่วิชาภาษาไทยในหลักสูตรวิชาพื้นฐานของอุดมศึกษาควรมีจุดเน้นที่แตกต่างไป และตอบสนองการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา

(2) การจัดการเรียนการสอนควรตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของวิชาภาษาไทยพื้นฐานในระดับอุดมศึกษาให้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อนกับระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้สามารถแปรวัตถุประสงค์มาเป็นแนวทางปฏิบัติได้

(3) วิชาภาษาไทยในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปควรกำหนดให้ผู้เรียนเรียนมากกว่าหนึ่งวิชา และนอกจากวิชาการใช้ภาษาไทยซึ่งเป็นวิชาบังคับแล้ว อาจมีการจัดรายวิชาเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยเฉพาะด้านเพิ่มขึ้นเพื่อเสริมการเรียนการสอนวิชาอื่นๆ หรือเสริมความรู้เชิงวิชาชีพ

(4) การจัดการวัดผลควรปรับให้คะแนนภาคทฤษฎีลดน้อยลง หรือ

ไม่วัดผลความรู้ภาคทฤษฎี แต่มุ่งให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎีมาใช้ในการปฏิบัติ และจัดวัดผลการปฏิบัติจากผลงานของผู้เรียน แทนที่จะเน้นในเรื่องของการสอบ

(5) เนื้อหาวิชาและการเรียนการสอนควรมุ่งการฝึกทักษะทางภาษา และฝึกการคิดเพื่อก่อให้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ วิจาร์ณ สร้างสรรค์ และสังเคราะห์ อาทิ การอ่านและการเขียนเชิงวิจาร์ณ การเขียนรายงาน การพูดอภิปรายและโต้วาที

(6) เนื้อหาวิชาต้องเชื่อมโยงการใช้ภาษาเข้ากับการพัฒนาการคิดและการใช้เหตุผล และเสริมเรื่องการค้นคว้าข้อมูลทั้งจากห้องสมุดและฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ รวมถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

(7) ผู้สอนต้องมีความรู้และเข้าใจถึงแนวทางและปรัชญาการศึกษาแบบศิลปศาสตร์เพื่อเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนในการเรียนการสอน อันจะนำไปสู่การปรับแนวทางการสอน

(8) ผู้สอนต้องพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ในสาขาวิชาที่สอน และขยายขอบข่ายความรู้ไปสู่ปริมณฑลของความรู้และข้อมูลข่าวสารแขนงอื่นที่มีใช้เรื่องภาษาไทยโดยตรง

(9) ผู้สอนต้องเปิดกว้างต่อการใช้ภาษาในสังคมสมัยใหม่ ปรับมุมมองแนวอนุรักษ์นิยมเป็นการประยุกต์เพื่อให้การใช้ภาษาไทยมีความทันสมัยกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ความรู้ และวิทยาการอื่น

(10) ผู้สอนต้องมีการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการใช้ภาษาในสังคมสมัยใหม่เพื่อนำไปปรับปรุงตำราให้มีความทันสมัยในเชิงเนื้อหาสาระ ทศนคติ หรือมุมมองในการใช้ภาษา สามารถปรับประยุกต์แนวทางการใช้ภาษาไทยที่ดีเข้ากับการใช้ภาษาไทยเพื่อนำเสนอความคิดความรู้ใหม่ได้

(11) ในด้านการบริหารจัดการ ผู้รับผิดชอบควรพิจารณาการจัดการบริหารวิชาภาษาไทยรวมถึงวิชาอื่นในหลักสูตรพื้นฐานแยกออกจาก

การบริหารวิชาเอกและวิชาระดับปริญญาโทและปริญญาเอก เพื่อความคล่องตัวและโอกาสในการพัฒนาทางวิชาการของแต่ละด้านโดยเฉพาะ

(12) ผู้รับผิดชอบควรพิจารณาปรับแนวทางการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณผู้เรียนและในขณะเดียวกันยังคงสามารถรักษาเป้าหมายในการฝึกฝนทักษะของผู้เรียนเป็นสำคัญได้

(13) มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญในเรื่องปัญหาอัตราส่วนระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ซึ่งส่งผลอย่างมากต่อคุณภาพการเรียนการสอน

(14) มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญสนับสนุนการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยพื้นฐานอย่างเข้มแข็ง ทั้งในด้านงบประมาณและการจัดการบริหารงาน

(15) ในระดับนโยบาย การจัดการอุดมศึกษาควรปรับเปลี่ยนมุมมองต่อวิชาสายมนุษยศาสตร์ (รวมถึงสังคมศาสตร์) การปรับเปลี่ยนมุมมองนี้จะส่งผลต่อแนวทางการจัดการศึกษาและการประเมินคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทำให้มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญแก่วิชาที่จำเป็นในการพัฒนาการเรียนรู้และสติปัญญาของผู้เรียน รวมถึงส่งเสริมสาขาวิชาที่สร้างองค์ความรู้พื้นฐานให้แก่สังคมมากขึ้น และเท่าเทียมกับสาขาวิชาชีพที่ผลิตบุคลากรเพื่อเข้าสู่สาขาอาชีพต่างๆ

การปรับเปลี่ยนทัศนคติและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปของการศึกษาระดับอุดมศึกษาน่าจะส่งผลดีต่อการศึกษาด้านศิลปศาสตร์ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนมีความรอบรู้อย่างบูรณาการ โดยทางหนึ่งคือการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนอกเหนือจากการศึกษาในห้องเรียน การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวจะเป็นผลไม่ได้หากผู้เรียนขาดทักษะทางภาษาอันเป็นสิ่งสำคัญของการเรียนรู้ในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- ขุนช้างขุนแผน. (2506). พระนคร: คลังวิทยา.
- เจือ สตะเวทิน. (2517). *ตำรับร้อยแก้ว*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุทธินสารการพิมพ์.
- _____. (2518). *การใช้ภาษาระดับปริญญา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุทธินสารการพิมพ์.
- ชลธิรา กลัดอยู่ และคณะ. (2517). *การใช้ภาษา*. พระนคร: เคล็ดไทย.
- เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์ คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย. (ม.ป.ป.). *การใช้ภาษาไทย*. เชียงใหม่: โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2522). เป้าหมายและแนวทางปฏิบัติในการสอนภาษาไทยระดับต่าง ๆ. ใน ทบวงมหาวิทยาลัย. (2522). *รายงานการสัมมนา เรื่อง นโยบายและการพัฒนาการสอนภาษาในสถาบันอุดมศึกษา*. เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม - 1 พฤศจิกายน ณ โรงแรมสามพราน นครปฐม.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2522). *รายงานการสัมมนา เรื่อง นโยบายและการพัฒนาการสอนภาษาในสถาบันอุดมศึกษา*. เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม - 1 พฤศจิกายน ณ โรงแรมสามพราน นครปฐม.
- ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. (2506). *คู่มือการศึกษาในคณะศิลปศาสตร์*. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย คณะศิลปศาสตร์ คณะอาจารย์ภาษาไทย. (2515). *การใช้ภาษาไทย*. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการ. (2532). *รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การปรับปรุงสถานภาพของการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไป*. เมื่อวันที่ 24 - 26 ตุลาคม 2531 ณ ห้องประชุมชั้น 4

- ดีกอนเนกประสงค์ และ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เขาชะงอก
จังหวัดนครนายก.
- นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. (2521). *ว่าด้วยเรื่องแบบเรียนภาษาไทย*. กรุงเทพฯ:
โครงการตำรามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์. (2538). *หลักการสื่อความหมาย. ภาษาไทย 1*. พิมพ์
ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2550). *หลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป: หลักการและวิธี
ดำเนินการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2524). *พระราชนิพนธ์ร้อยกรอง
ร้อยเรื่องในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: คณะ
อนุกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ ฯลฯ ของ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2537). *ราชনীติ-ธรรมเนียม*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เรณู ผลสวัสดิ์. (2524). *พัฒนาการของหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปของ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตร
มหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- วิลสัน, จอห์น. (2517). *ภาษากับการหาความจริง*. แปลโดย ปรีชา
ช่างขวัญยืน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. (2522ก). *การใช้ภาษาไทย S103*. นครปฐม:
แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการบดี.
- _____. (2522ข). *การใช้ภาษาไทย S103 ตอนที่ 2*. นครปฐม:
แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการบดี.
- ศึกษาริการ, กระทรวง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (ม.ป.ป.)
กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 - 2565.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

- สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรรย์. (2536). *วิธีสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2525). *คู่มือพระปฐมสมโพธิกถา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง. (2540). *เราเรียนภาษาไทยในมหาวิทยาลัยกันทำไม. ใน รวมบทความวิชาการเกี่ยวกับภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท.
- เสริมศรี ไชยศร, สุรพล บัวพิมพ์, และสุนทรี คนเที่ยง. (2543). *หลักเกณฑ์และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในระดับปริญญาตรี*. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- อรรถัย วิมลโนธ และคณะ. (2533). *ภาษาไทย 2*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Guruge, A.. (1960). *The Society of the Ramayana*. Ceylon: Samam Press.
- Vātsyāyana. (1991). *The Complete Kāmā Sūtra*. Translated by Daniélou, A. Rochester, VT.: Park Street Press.